

รายงานการวิจัย
เรื่อง

วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคม: ความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง
Social Capital Discourse : Sustainability of Strong Communities

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ วิจารณ์พล
รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนีมพานิช

หัวหน้าโครงการ
ผู้ร่วมโครงการ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยงบประมาณแผ่นดิน
ประจำปี 2560
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ชื่อเรื่อง: วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคม: ความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง
 ชื่อผู้วิจัย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวัลย์ วิจารณ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนีมพานิช
 ปีที่แล้วเสร็จ: 2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การบริหารและการเมืองที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคม 2) วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมที่มีผลต่อแนวทางหรือหนทางสู่ความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง 3) ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง และ 4) เสนอแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่จะช่วยคลี่คลายต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ชุมชน 9 ชุมชน ใน 8 จังหวัด ภาคเหนือ การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 1) บริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การบริหาร และการเมืองที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) บริบททางเศรษฐกิจ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำให้นายทุนเห็นแก่ตัว ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนไม่สามารถพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เหมือนเดิม บริบททางสังคม ได้แก่ ชาวบ้านมีความร่วมมือร่วมใจในพื้นที่ บริบทด้านบริหารและการเมือง ได้แก่ ผู้นำชุมชนท้องถิ่น (ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส หรือพ่อหลวง) มีความน่าเชื่อถือและมีความไว้วางใจ 2) วาทกรรมการพัฒนาทุนทางสังคมที่มีผลต่อแนวทางหรือหนทางสู่ความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) โดยรัฐมีบทบาทหลัก ในการประกอบสร้างและให้ความหมายคำว่า “ทุนทางสังคม” 3) ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทุนทางสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมที่ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) ปัจจัยสนับสนุนเช่น บทบาทของผู้นำชุมชน การสร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันในชุมชน เป็นต้น ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ การที่คนในชุมชนต้องประกอบอาชีพในแต่ละครัวเรือน การที่สังคมมีผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ และความห่างไกลเชิงพื้นที่ 4) แนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่จะช่วยคลี่คลายต่อการพัฒนาทุนทางสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนที่เข้มแข็ง มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมที่ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) ได้แก่ การสร้างความมีอยู่มีกินให้กับคนในชุมชน การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้กับคนหนุ่มสาว คนวัยทำงาน และการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านระบบการศึกษามุ่งเน้นให้เด็กคิด วิเคราะห์ และจัดการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ วาทกรรม การพัฒนาทุนทางสังคม ชุมชนเข้มแข็ง ภาคเหนือ ความยั่งยืน

Research Title: Social Capital Discourse : Sustainability of Strong Communities.

Researchers: Assistant Professor Dr. Wornwaluncha Rojanapol and
Associate Professor Dr. Jumpol Nimpanich

Year: 2020

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the economic, socio-cultural, administrative, and political contexts affecting social capital development 2) study social capital discourse affecting sustainability of strong communities 3) study supporting or obstacle factors of social capital development for strong communities sustainability 4) guideline for improving strong communities sustainability. This applied qualitative and quantitative research. The purposive samplings were 9 communities in 8 provinces in the North of Thailand. For qualitative method, data were collected via questionnaires and analyzed by using descriptive statistics and for quantitative method, data were collected via in-deep interview and analyzed by using descriptive analysis.

The findings were as follows: 1) the economic, socio-cultural administrative and political contexts affecting social capital development were medium level ($\bar{X} = 3.37$) in economic context that capitalism makes capitalists selfish and takes advantage from natural resources that members of communities could not profit natural resources. In social context, members of communities had a good cooperation and in political contexts, the trust of leaders of the communities 2) social capital discourse that affected sustainability of strong communities were medium level ($\bar{X} = 3.43$) state had a key role construct and giving the meaning of social capital 3) supporting or obstacle factors of social capital development that paving the way to sustainability of strong communities were medium level ($\bar{X} = 3.42$) supporting factors such as roles of leaders, rules of communities obstacle factors such as occupations, aging communities and distance areas 4) guideline for improving sustainability of strong communities were high a level ($\bar{X} = 3.53$) such as making member of the communities well-living, having public consciousness and developing human capital through education system by emphasizing systematic thinking, analyzing and finding solutions

Key words: discourse, social capital, strong community, the North, sustainability